

Napomena iz galerije „Bukleti“:

Prošireno izdanje, s dve verzije istog teksta, nemačkom i holandskom („Manifest Proletkunst“ i „Anti-tendezkunst“). Možda bude još nekih dodataka ili izmena, ali neka za sada ide ovako.

Mali, ali prilično bitan tekst, iako na prvi pogled nekome može izgledati kao još jedna „odbrana autonomije umetnosti“, na šta liberali odmah đipaju kao na nešto svoje. Ovo nema veze s tim. Van Dusborg, Šviter, Arp i ostali ovde ne brane umetnost kao malograđansku specijalizaciju (profesiju), privilegiju ili rasonodu, naspram imperativa propagandne umetnosti i funkcionalizma, što su tada bile dve glavne pretnje, nego kao našu opštu spoznajnu, kreativnu i ludičku sposobnost. To nije stvar pukog „izražavanja“ već ima (ili može imati) najdublju preobražavajuću, formativnu moć (a ne, dakle, samo ekspresivnu). I to se onda ne sme ograničavati, u ime bilo čega.

Ako se malo nadovežemo, odnosno, pratimo tu ideju o „umetnosti“ ili „umetničkom“ kao ukupnom, aktivnom izrazu naše ljudskosti, jasno je da se ta sposobnost može ispoljiti na svakom planu bića i postojanja: u izražavanju, misli, ponašanju, odnosima. Tu treba biti „umetnik“. Ili, drugačije, taj potencijal uopšte ne mora da prati neki priznati „talenat“: ne morate biti savršen crtač ili „rođeni pisac“ da biste preoteli i iznova stvarali svoj život – možda i uz pomoć nekih crteža, formi, konstelacija, zapisa. To je srž. Treba prevazići, „oduvati ovaj sterilni život, ovu sivu pustinju“ (Arp, *Trg Blanš*, 1949), probiti se ka drugačijem obliku postojanja. A to ne ide u pola daha ili uz dalju redukciju bića na neku od uloga u okviru podele rada na kojoj počiva cela ova bolesna kultura: „umetnik“, „ekspert“, „politički aktivista“, „proizvođač“, „publika“.

Kao ljudi i sami formirani kroz specijalizaciju (neki priznati talenat, koji se onda „školuje“, u ono vreme uglavnom u okvirima klasičnog obrazovanja i predigitalne buržoaske javne sfere, što je još bilo daleko od čudovišta današnje „kulture industrije“), van Dusborg i ostali ovde još govore starim jezikom (kao i u nekim drugim svojim tekstovima; uz Dusborga, u ovom smislu, najviše Šviter i Arp); ali očigledno je da pod „umetnošću“ podrazumevaju neki dublji i dalekosežniji proces. Nijednom rečju ne poistovećuju „umetnost“ sa „(samo)izražavanjem“. Samo s prevazilaženjem (ako se pogledaju neke ključne formulacije iz teksta). Shvatanje koje su delili još neki alhemičari među umetnicima (od Klea do Jorna), ali koje je od tada, a naročito od najezde umetnika i formalno školovanih na avangardi i njihovih isto tako obrazovanih tumača – raznih izdanaka „neodade“, fluxusa, pop-arta, „performansa“ i naročito „konceptualne umetnosti“ – postalo potpuno nepojmljivo. Potragu, borbu, otimanje, Izlazak, prevazilaženje, zamenjuje samo jedna forma: malograđanska monodrama. Bez obzira na okvir ili platformu, od MoMA do fejsbuka, svuda zatičemo isti prizor: neko kaže ili pokaže šta ima, „izrazi“ nešto – gde se unazad nekoliko decenija razvio pravi turnir u „ekstremizmu“, ali samo u ravni gesta – i onda se vraća na svoje mesto među poslugom (ili pod stolom). Jaka stvar. Znamo da ima i nešto bolje od toga.

(AG, januar 2019)